

РОЗДІЛ IV

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА КОМУНІКАЦІЯ

УДК 378.147

Дядченко Олена Вікторівна,
кандидат педагогічних наук, асистент,
Мукачівський державний університет

ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
НА ЗАСАДАХ КОМУНІКАТИВНО - КОГНІТИВНОГО ПІДХОДУ

У статті розглядається переваги запровадження комунікативно-когнітивного підходу до навчання професійної англійської мови студентів нефілологічних спеціальностей. Автором запропоновано визначення комунікативно-когнітивного підходу, виявлено його основні засади, описано принципи іншомовної підготовки студентів-нефілологів на засадах комунікативно-когнітивного підходу.

Ключові слова: студенти нефілологічних спеціальностей, комунікативно-когнітивний підхід, іншомовна підготовка.

Постановка проблеми. Розширення та якісні зміни характеру міжнародних зв'язків нашої держави, інтернаціоналізація всіх аспектів суспільного життя визначають іноземну мову реальною необхідною в різних сферах діяльності людини. Вона стає дієвим фактором соціально-економічного, науково-технічного і загальнокультурного прогресу суспільства. Це підвищує статус іноземної мови як освітньої галузі у вищих закладах освіти. Як зазначає В.Г. Кремень, «інтеграція України у світову спільноту потребує досконалого володіння іноземними мовами. Без таких знань прилучитися до міжнародного співтовариства буде неможливо» [1].

Мовна освіта в Україні реформується з урахуванням основних досягнень європейських країн у цій галузі. Ідеї мовної політики Ради Європи знаходять все ширшу реалізацію в Україні: збільшується кількість мов, що вивчаються; зростає кількість осіб, які володіють принаймні однією іноземною мовою; кардинально змінюється ставлення до вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах нефілологічного профілю.

Відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти, навчання іноземної мови, спираючись на загальнодидактичні принципи, відрізняється тим, що головною метою тут виступає не накопичення знань, як це має місце у навчанні інших дисциплін, а «володіння студентами діяльністю іншомовного спілкування» [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наше дослідження присвячене іншомовній підготовці студентів нефілологічних спеціальностей – майбутніх інженерів, аграріїв, політологів, правознавців, економістів тощо. Студенти-філологи вмотивовані опанувати іноземну мову як свою майбутню професію; їхні ж однолітки, які віддали перевагу нефілологічним спеціальностям, налаштовані, насамперед, вивчати фахові дисципліни та набуті професійної компетенції з певної спеціальності. Вивчення англійської мови для них не є пріоритетом, вони розцінюють її як будь-який інший загальноосвітній предмет, що можна прослухати, «здати й забути». І хоча певний відсоток студентів-нефілологів розуміє, що англійська – це мова бізнесу і міжнародного спілкування, вони не завжди готові докладати зусиль для оволодіння іноземною мовою. Водночас вивчення іноземної мови потребує неабияких зусиль: цю дисципліну мало «прослухати», її треба вчити, виконуючи велику кількість вправ, тренуючись у читанні, вправляючись у говорінні, сприйнятті мови на слух, написанні листів, заповненні документів, анкет тощо. Тож завдання викладача - постійно стимулювати студентів в оволодінні іноземною мовою, сприяти розвитку в них мотивації до вивчення мови, утримувати стійкий інтерес до вдосконалення навичок

використання мови. Викладач має враховувати професійні інтереси своїх студентів і спиратись на їхні фахові знання в процесі навчання професійної англійської мови.

В Україні питаннями навчання іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей опікуються багато вчених: Р.О.Гришкова (методика навчання професійної англійської мови), О.Б.Тарнопольський та С.П.Кожушко (навчання англійської мови майбутніх економістів), Л.І.Морська (навчання мови спортсменів), Н.А.Сура (система професійної іншомовної підготовки фахівців з інформаційно-комунікаційних технологій), Н.В.Саєнко (англійська мова для фахівців автомобільної галузі) та ін. У переважній більшості в дослідженнях вони спираються на широко відомі підходи до навчання іноземної мови: комунікативний, компетентнісний, культурологічний, контекстний, конструктивістський та ін. Водночас поза увагою фахівців наразі залишаються такі комбіновані підходи, як експерієнсно-рефлексивний, діяльнісно-мотиваційний, комунікативно-когнітивний. Тому для нашого дослідження було обрано недостатньо вивчений і описаний комунікативно-когнітивний підхід до іншомовної підготовки студентів-нефілологів.

Мета статті – повернути увагу вчених-методистів та викладачів-практиків до переваг комунікативно-когнітивного підходу у навчанні іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей.

Результати дослідження.

Концептуальною основою навчання професійної англійської мови студентів нефілологічних спеціальностей стали такі наукові положення:

а) формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців передбачає обов'язкове врахування специфіки майбутньої професійної діяльності;

б) діяльність викладачів має ґрунтуватися на врахуванні особистості кожного студента, розвитку його здібностей (організаційні, перцептивні, аналітичні, комунікативні), формуванні світогляду, сприянні в оволодінні комплексом соціальних ролей, розвитку пізнавальної мотивації, виявленні самостійності в розв'язанні складних завдань, формуванні якостей та вмінь, необхідних у майбутній професійній діяльності;

в) успішна професійна діяльність вимагає володіння іншомовною професійною комунікативною компетенцією, яка передбачає не тільки обсяг знань за фахом, але й здатність здійснювати іншомовне спілкування з фахівцями з інших країн, а також виконувати професійну діяльність в умовах іншомовного професійно орієнтованого середовища [3].

Вирішення проблеми ефективної іншомовної підготовки студентів, без чого неможлива інтеграція в

європейський та світовий освітній простір, має сприяти впровадженню нових, сучасних підходів до навчання іноземної мови, серед яких виділимо комунікативно-когнітивний, що з'явився нещодавно і перебуває в стані активної розробки.

Комунікативно-когнітивний підхід до навчання є синтезом принципів, зумовлених когнітивно-академічним підходом до вивчення мови та комунікативним підходом. Наразі під комунікативно-когнітивним підходом розуміють таку організацію навчального процесу, яка поєднує свідоме навчання мови і процес комунікативної взаємодії студентів і забезпечує участь кожного з них у якості об'єкта й суб'єкта пізнавальної діяльності одночасно [4, с. 69-72].

Сутність комунікативно-когнітивного підходу розкривають науковці Є. Арцишевська та М. Кабардов, досліджуючи процес оволодіння мовою та індивідуально-типові особливості засвоєння іноземної мови на підставі виділення двох головних параметрів: засвоєння (співвідносно з мовними засобами) і застосування, що має відношення до мовленнєвої комунікативної діяльності. Спираючись на те, що індивідуально стійкі характеристики студентів, які визначають успішність/неуспішність оволодіння мовою, проявляються в трьох вимірах (у комунікативній поведінці в ході навчання; в основних характеристиках пізнавальних процесів; у наявності природних здібностей), - автори виділяють два основних підходи до навчання іноземної мови - «комунікативно-мовленнєвий» і «когнітивно-лінгвістичний». Змішаний підхід поєднує елементи обох типів оволодіння іноземною мовою [5, с. 34-49].

Дослідниця Н. Масленнікова відмічає інноваційність та важливість застосування комунікативно-когнітивного підходу до навчання іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей. Вона пише, що запас слів сучасної освіченої людини становить близько 5-6 тисяч. На письмі така людина використовує більше двох тисяч слів, для порозуміння ж треба знати близько 2500 слів. При цьому автор зазначає, що граматична структура будь-якої мови є замкнутою системою, тобто не змінюється і не розширюється в межах тривалого періоду часу. Лексика, навпаки, являє собою відкриту систему, практично не пізнавану до кінця однією людиною. Впровадження комунікативно-когнітивного підходу в навчання з метою активізації свідомих пізнавальних інтересів студентів у процесі комунікативної взаємодії сприятиме засвоєнню мовних знань та формуванню мовленнєвих умінь [6, с.195-198].

На думку Я.І.Проскуріної, комбінація свідомого підходу до навчання (когнітивного) та прагматичного навчання іноземної мови (комунікативного підходу) має значний потенціал для навчання іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей. Когнітивний підхід отримав методичну реалізацію у межах свідомо-практичного методу навчання іноземної мови і спирається на свідоме ставлення студента до процесу учіння, використання таких когнітивних функцій як аналіз, синтез, порівняння, зіставлення, узагальнення у ході засвоєння нових знань, формування власного стилю учіння й застосування навчальних стратегій для покращення його результатів [7, с. 327-334].

На сьогоднішній день недостатньо сформованими вважаються принципи комунікативно-когнітивного підходу до навчання, оскільки переважна більшість дослідників (Р.Ю.Мартінова, С.Ю.Ніколаєва, В.Г.Редько, В.Л.Скалкін, Н.К.Склярєнко та ін.) окремо з'ясовують принципи комунікативного та когнітивного підходів. Тому важливим кроком у виявленні основних принципів комунікативно-когнітивного підходу є правильне поєднання та формулювання комплексу принципів сукупності, закладених у підвалини даного підходу.

У нашому дослідженні під комунікативно-когнітивним підходом розуміємо організацію навчального процесу, що скерована на формування професійної комунікативної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей та передбачає вивчення іноземної мови в дії, в реальному її функціонуванні. Процес навчання ґрунтується на принципах комунікативної спрямованості, самостійності та активності студентів у ході засвоєння мовних знань і вдосконалення мовленнєвих умінь, свідомого ставлення до вивчення мови й тренування стратегій досягнення навчальних цілей, самоаналізу результативності мовленнєвої взаємодії, що базується на системі комунікативно-когнітивних завдань.

До загальних принципів комунікативно-когнітивного підходу нами віднесено: мовленнєво-мисленнєву діяльність, функціональність, порівняльно-контрастивний принцип, а також принципи свідомості й самостійності студента в процесі вивчення іноземної мови. В методичному плані навчання іноземної мови спілкування має базуватись на принципах ситуативності, діалогічності, вмотивованості до оволодіння іноземною мовою, домінуючої ролі вправ.

Ситуативність на заняттях англійської мови забезпечується створенням ситуацій, максимально наближених до реального спілкування в професійному дискурсі. Діалогічність передбачає усвідомлення співрозмовниками професійного діалогічного мовлення як респонсивного мовленнєвого акту, в процесі якого відбувається декодування намірів партнера та виборі відповідної респонсивної стратегії. У ході діалогічної мовленнєвої взаємодії відбувається постійна зміна ролей співрозмовників: суб'єкт мовлення в подальшому стає об'єктом і навпаки. Психологами доведено, що рушійною силою пізнавальної діяльності людини виступають мотивація та інтерес. Щоб підтримувати інтерес студентів-нефілологів до вивчення іноземної мови, викладач має постійно дбати про запровадження сучасних технологій навчання, залучати студентів до самостійного пошуку й обробки інформації з Інтернет-джерел, навчити їх робити презентації з фахових тем англійською мовою, демонструвати власну обізнаність і зацікавленість у їхніх професійних дисциплінах, оскільки запорукою успіху в навчанні мови виступає взаєморозуміння і співпраця викладача і студентів, умотивованість вимог педагога до активності кожного студента на занятті, підготовки домашніх завдань та самоконтролю.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У рамках комунікативно-когнітивного підходу домінуючу роль вправ розглядаємо як універсальний принцип навчання всіх складових іноземної комунікативної компетенції (мовної, мовленнєвої, соціокультурної, стратегічної та дискурсивної), оскільки практика засвідчує, що навчити мови можливо не «добрими намірами», а постійним свідомим управлінням у використанні матеріалу, що вивчається, в чотирьох видах мовленнєвої діяльності: читанні, говорінні, сприйнятті мови на слух та письмі.

Упровадження комунікативно-когнітивного підходу до навчання завдяки перевазі діалогічного мовлення на заняттях створює реальні умови для розвитку критичного мислення студентів, формує толерантність до думок інших людей, учить так званих «life skills», тобто життєво необхідних умінь. Викладач має розуміти, що іноземна мова як така може студенту не знадобитись упродовж всієї його професійної діяльності, а сформовані вміння співпрацювати з іншими людьми, прислухатись і цінувати чужі думки, бути толерантним у стосунках, уміти працювати в команді – ці вміння сприятимуть ефективному професійному зростанню молодій людині, підвищенню її самооцінки, успішній інтеграції в професійне середовище.

Список використаних джерел

1. Кремень В.Г. Вища освіта і наука – пріоритетні сфери розвитку суспільства у XXI столітті // Вища школа. -2002. - № 4-5. - С. 3-33.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання С.Ю. Ніколаєва // К.: Ленвіт, 2003.- 273 с.
3. Гришкова Р.О. Методика навчання англійської мови за професійним спрямуванням студентів нефілологічних спеціальностей / Р.О. Гришкова. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. - 220 с.
4. Игнатова И.Б. Коммуникативно-когнитивный подход в современной лингвометодике обучения РКИ / И.Б.Игнатова // Мир русского слова. – 2007. - №3. – С. 69-72.
5. Кабардов М.К. Типы языковых и коммуникативных способностей и компетенции / М.К.Кабардов, Е.В.Арцишевская // Вопросы психологии. - 2006. – №1. – С. 34-49.
6. Масленникова Н.Л. Коммуникативно-когнитивный подход как инновационный способ обучения курсантов вузов внутренних войск МВД иностранному языку // Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России. – 2011. – Т 52. - №4. – С.195-198.
7. Проскуріна Я.І. Комунікативно-когнітивний аспект професійно-орієнтованого мовного навчання студентів медичного профілю / Я.І.Проскуріна // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2012. - № 4 (22). – С. 327-334

В статтє рассматриваются преимущества внедрения коммуникативно-когнитивного подхода к обучению профессионального английского языка студентов нефилологических специальностей. Автором предложено определение коммуникативно-когнитивного подхода, выявлены его основные принципы, описаны принципы иноязычной подготовки студентов-нефилологов на основе коммуникативно-когнитивного подхода.

Ключевые слова: студенты нефилологических специальностей, коммуникативно-когнитивный подход, иноязычная подготовка.

The article is devoted to the problem of implementing a communicative-cognitive approach to teaching professional English of non-philological students. The author gives her own definition of this approach regarding it as a kind of educational process which combines conscious learning of the language and cooperation of students in organizing their communication and provides participation of each student in the roles of both an object and a subject of cognitive activity. Today in Ukrainian methodology the principles of a communicative-cognitive approach to teaching professional English are not systemized. As a rule scientists research principles of a communicative and cognitive approaches separately. The author of the article clears out its main psychological and methodological grounds and describes the principles of a foreign language training of non-philological students based on the communicative-cognitive approach. They are: learning a target language in the situations close to the real life with preserving all necessary attributes of an authentic speech. Principles of independency and personal activity are the cornerstones of the communicative-cognitive approach to teaching as well as the principles of speech and mental development. The other principles are: comparative and contrastive, prevailing of a dialogue speech, the principle of meaningful of all tasks performed in class and one of the main principles in the methodology of teaching foreign languages – that of a dominative role of exercises. It is proved that it is impossible to teach students a foreign language without constant training them in doing a lot of exercises. The teacher of English should organize the class activity in accordance with the students' professional interests and choose the situations for discussion which create opportunity for each student to express his or her own ideas. It is stressed that the role of an English teacher is to constantly encourage students in their desire to master their skills in reading, speaking, writing and comprehension by ear. It should be taken into consideration that non-philological students are mostly motivated to learn their professional disciplines and regard English as an additional subject. Their professional interests should be focused on during the English language classes.

Key words: students of non-philological specialties, communicative-cognitive approach, a foreign language training.

УДК 378:[371.124:811.111]:331.101.3

Мартин Наталія Володимирівна,
старший викладач,
Мукачівський державний університет

ЗМІСТ МОТИВІВ НАВЧАЛЬНО - ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Стаття присвячена вивченню типів та видів мотивації навчально-професійної діяльності вчителя англійської мови. У статті подано тлумачення понять «мотив» та «мотивація». Автором досліджено питання формування мотивації до професійної діяльності студентів вищих навчальних закладів. Запропоновано класифікацію типів навчально-пізнавальної діяльності. Виявлено види мотивів навчально-професійної діяльності. Відмічено зв'язок різних видів мотивів та рівнів професійної підготовки.

Ключові слова: мотив, мотивація, навчально-пізнавальна діяльність, навчально-професійна діяльність, типи мотивації, види мотивації.

Постановка проблеми. Проблема мотивації професійної діяльності набуває дедалі більшого значення у теорії та методиці фахової підготовки майбутніх вчителів англійської мови, оскільки і результат, і процес засвоєння ними знань значною мірою залежать від залученості до навчального процесу та зацікавленості тих, хто навчається. Актуальність дослідження зумовлена тим, що мотиваційний аспект, який є основою будь-якої діяльності, в тому числі, і навчальної та педагогічної, завжди хвилював свідомість людства з найдавніших часів розвитку суспільства і залишається у центрі уваги й до сьогодні, як у сучасній вітчизняній, так і в зарубіжній психології та педагогіці [1; 6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний

дослідник Є. Льїн, аналізуючи різні підходи до визначення поняття «мотив», зазначає, що мотив – це не будь-яке спонукання, яке виникає в організмі, а лише внутрішньо усвідомлене спонукання, яке стимулює людину до дії та вчинків [3, с. 68]. Значний здобуток у створенні та розвитку теорій мотивації внесли й українські вчені М. Вольський, Г. Цехановецький, М. Туган-Барановський та ін. Так, одну з перших у світі класифікацій потреб розробив М. Туган-Барановський. Він чітко розділив їх на п'ять груп: фізіологічні, статеві, симптоматичні інстинкти та потреби, альтруїстичні, потреби практичного характеру. Особливого значення в мотиваційних процесах вчений надавав психологічним почуттям, трудовим традиціям, моральним і